

תוכן העניינים

7	מכתב ברכה
9	עם המהדורה השנייה
11	הקדמה
13	הנחיות ללומד / ת
15	הקשר הזוגי
22	עזר כנגדו
28	חיבור בין הגוף, הנפש וההלכה
34	כשושנה אדומה ראיתי
42	ספירת שבעה נקיים א. תורת חיים
46	ב. משמעות הספירה
48	ג. מדוע "שבעה"?
52	עשו משמרת למשמרתי
56	כי יפלא ממך
62	מקוה ישראל ה'
78	פרישה סמוך לווסת
82	תקשורת בין זוגית
86	ואל אישך תשוקתך
90	קדושת הזיווג ומצוות עונה
92	א. מעלת הזיווג
108	ב. דרך ארץ בין איש לאשתו
114	ג. דרך ארץ בחיי אישות
118	ד. השמחה שבמצוות עונה
120	כיסוי ראש
124	אהבה

דברי תודה

ברצוני להביע את תודתי והערכתי
לרבנית רבקה שפירא, העומדת בראש
המדרשה לבנות "שובה" בעפרה, שעברה
על כל החיבור במהדורתו הראשונה,
העירה הערות חשובות והוסיפה רעיונות
ששולבו בתוך הספר.

הקדמה

"השלמת הבית בארחות צדק היא ההתחלה להצלחת החברה בכללה, וחיי המשפחה בהיותם מתרוממים למצב טוב, תוסד מזה ברבות הימים הצלחת האומה. ע"כ הקדושה הביתית היא ראשית להצלחה הכללית שבכללות האומה, וכערך משפחה אחת אל כללות האומה, כן הוא ערך עם ד' אל כלל מין האנושי. שההשרשה של הקדושה ודעת ד' שמשתרשת בישראל ע"י התורה וקיומה בכל הזמן הארוך העבר, היא תגרום שיתפשט אור ד' וכבוד ידיעתו על כל המשפחה האנושית בכללה."

(הרב קוק, עין איה, שבת א, סימן קפב).

דברי הרב מעוררים אותנו לאתגר העומד לפני כל זוג הבונה את ביתו בישראל. שלושה מעגלים ישנם כאן ואחד כלול בשני: התא המשפחתי הוא הגרעין הפיזי והרוחני לצמיחת העם היהודי, והעם עצמו מהווה מקור צמיחה לאנושות כולה. דברים אלו באים לחזק אצלנו את גודל האחריות ואת ההבנה עד כמה ענקית המשימה המוטלת עלינו להשתדל ללא לאות לבנות בית לאורה של תורה, בניין עדי עד בישראל.

היום, יותר מתמיד, אנו חשופים להשפעות חיצוניות הנוגדות את הדרכת התורה ועלולות לגרום לסדקים ואפילו להרס ח"ו בחיי המשפחה. על כן יש להסב את מלוא תשומת הלב לדרך שבה יש לבנות מסגרת אינטימית וייחודית של אהבה ואחוזה ושלוש ורעות המושתתת על תורת ישראל - עץ חיים למחזיקים בה.

על הזוג ללמוד כמובן ולהכיר היטב את כל ההלכות הקשורות לחיי משפחה. עם זאת לא פחות חשוב ללמוד כיצד להשקיע בהתקשרות ובחיבור שביניהם.

"אין לנו באנושיות דבר נקדש וראוי להיות מרומם כקדושת קשר ברית הנישואין, על כן התורה השלמה רצתה להדריכנו שלא על ידי כפייה ואונס יבנה בית ישראל, כי אם ההכרה הפנימית הנכנסת בנפשות הקדושות להכיר מה גדולה ונערכה היא הברית הקדושה של הנישואין, כי ה' העיד בינך ובין אשת נעורייך" (מלאכי ב,ד). דברי הרב מהדהדים באוזני וספר זה מציג דרך לימוד שנועדה לחבר בין ההלכה ובין הקשר הזוגי. הלכות טהרת המשפחה כוללות נושאים רבים, על-פי התהליך שעוברת האשה מדי חודש. ככל שנעמיק יותר בהבנת פנימיות ההלכה, נגלה את הקשר היסודי והנפלא הקיים בין עולם ההלכה ובין קשר זוגי הרמוני, אוהב וזורם.

כשאדם מביע את רצונו לדעת מהי שבת, לא נסתפק בלימוד ל"ט המלאכות האסורות, על כל תולדותיהן, אלא נשתדל קודם כל למסור לו שלאדם יש נשמה יתרה בשבת וכי השבת היא "אוצר מבית גגזיו של הקב"ה". כך בלימוד הלכות נידה נשתדל לשדר ש"איש ואשה זכו - שכינה ביניהם". זכו - מפרי מעשיהם, מפרי ההשקעה בתקשורת ביניהם, שהיא הבסיס להבנה ולגישור על השוני שביניהם. הפירות של ההשקעה הזאת יהיו את כלי הקיבול לשפע שמגיע ממעל.

1. הרב קוק עין איה, שבת א, ס' עה.

הנחיות ללומד / ת:

1. ספר זה פונה לזוגות המחפשים דרך לימוד משותפת (בעיון במקורות) להעמקת המשמעות הפנימית של חיי נישואיהם.

2. מטרת הספר היא להגיש ללומדים/ות מקורות הלקוחים מעולמם של חז"ל, של הראשונים ושל האחרונים המתייחסים למהות הפנימית של הלכות הבית היהודי בתחומי השונים (הספר אינו מביא את ההלכות עצמן). הספר מהווה גם מענה למדריכי חתנים ולמדריכות כלות המעוניינים להרחיב עם החתן/כלה את הלימוד. (יש לבחור את הנושאים המתאימים עבור כל חתן/כלה. כמו כן הסדר של המקורות כפי שהובא הוא בגדר הצעה בלבד, ואין הכרח להיצמד אליו).

ברצוננו להנחות גם בסדר הלימוד, ולפתוח כיווני חשיבה, כשעיקר העניין הוא דווקא היציאה מתוך המקורות המובאים - שעולמות שלמים גנוזים בהם - והרחבתם, כאשר כל הלומדים מוזמנים לפתח את הדברים כפי נטיות לבם.

3. לגבי כל נושא הובא הפסוק בתורה שממנו נלמדו ההלכות. תמיד רצוי להקדים, לקרוא ולהעמיק במשמעותו של הפסוק.

4. אנו ממליצים על לימוד משותף של הליכות הבית אחרי החתונה.

5. אופן הלימוד המומלץ הוא עיון במקורות (המובאים בדרך כלל בצד שמאל) והרחבתו בעזרת ההארות (המובאות בצד ימין). ההארות באות להדגיש פן מסוים במקור ומזמינות דיון, הרחבה והעמקה.

6. בכל הקשור לנושא "קדושת הזיווג ומצוות עונה", הרחבתי את היריעה לעומת המהדורה הקודמת, זאת בעקבות הדרישה הרבה ובשל הצורך הרב בנושא זה כפי שהתוודעתי אליו. בכל זאת הקפדתי לכתוב רק מה שראוי לדעתי להיכתב, ועל כל חתן/כלה לוודא שיקבלו הדרכה נאותה אצל מדריך/ה שביכולתם לתת תשובות בגילוי לב לכל השאלות הקיימות באופן טבעי אצל כל זוג העומד להינשא.

7. הערות והארות יתקבלו בברכה. כמו כן ניתן לפנות אלי לשאלות ובירורים.

נ"ו

הקשר הזוגי

לפני שניגשים ללימוד ההלכה, רצוי להקדים ולשוחח על מהותו של הקשר הזוגי בבית ישראל:

מלבד ניהול חיים משותפים קיים רובד של קשר מהותי שבו מתרחש הפלא של שתי נשמות שהופכות להוויה אחת, לנשמה אחת. הקשר הפלאי הזה הוא מתנה מבורא עולם ומוצא את ביטויו בפסוקים המתארים את בריאת האדם. (כדאי וראוי לפתוח את הלימוד בפסוקים שנכתבו דווקא בפתיחת ספר בראשית, מה שמלמדנו כי הנושא הוא ציפור הנפש של ישראל).

התורה בסוף סיפור הבריאה מספרת: "ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם". הבריאה היחידה שנבראה בצלם אלוקים היא "זכר ונקבה". אדם – חד שהוא שניים, שלמות מחוברת. לאחר מכן באה ההתפרטות, והתורה מספרת כיצד נבראו האיש והאשה. השלב הראשוני של החיבור, המובא בפרק א, משאיר את רישומו על "האדם" (=איש ואשה) ונחקק בו ציור של שלמות מחוברת. מכוחו של אותו ציור הגנוז בנפשו, האדם משתוקק לשוב לשורשו ולהיות אחד, כמאמר הפסוק המובא בהמשך: "ויקרא את שמם (לשון רבים) אדם (לשון יחיד)". לאחר שהאיש והאשה היו "לבשר אחד" חזרו לשלמותם ושוב נקראים "אדם".

נושא זה יהיה שזור כחוט השני ויתפתח לאורך כל הלימוד.

מקור 1

מדגיש את תכלית האדם: "פרו ורבו", וכפי שגם חז"ל למדו: "והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (פסחים פח) שנאמר "לא תוהו בראה לשבת יצרה". האדם נוצר כדי להקים משפחה ולהיות שותף לקב"ה במעשה בראשית.

מקור 2

מדגיש לעומת זאת, את הקשר האינטימי שאמור להיווצר בין בני זוג – אחדות מתוך דבקות. אם כן, זוג שעומד להינשא ראוי ששתי המטרות הנשגבות הללו – פרייה ורבייה ודבקות – יהיו בסיס לחיים החדשים שלהם. אין לקפח אחת מהן על חשבון השנייה. אדרבא, הן קשורות אחת בשנייה.

שתי מטרות אלו והקשר שביניהן באים לידי ביטוי במפרשים המובאים להלן.

1. בראשית א, כו-כז

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ: כו וַיְבָרֵא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: כז וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּכְבִּשְׁתָּהּ וִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל-חַיַּי הָרֹמֶשֶׂת עַל-הָאָרֶץ:

2. בראשית ב, כד

כד עַל-כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:

מקורות 3-6

מקור 3

רש"י מסביר שהאחדות היא אחדות הגופים והוולד נוצר מתוך אותה אחדות.

מקור 4

רמב"ן מסביר מדוע אין להבין כפי שרש"י הבין אלא הכוונה לאחדות בנפש. הקב"ה הטביע בנפש האיש והאשה את התשוקה לדבקות.

נראה כי רש"י לא התכוון לומר שהתורה נותנת כאן הסבר ביולוגי, אלא רצה לומר שהאחדות הנפשית בין בני הזוג נוצרת ע"י יצירת הוולד. האחדות בין האיש לאשה מתבטאת בילד המשותף¹.

1. למשל הפריה חוץ גופית היוצרת ילד משותף זה, נחשבת לפי רש"י "בשר אחד" (הערתו של הרב יעקב אריאל שליט"א).

3. רש"י (בראשית ב, כד)

על כן יעזב איש. רוח הקדש אומרת כן לאסור עריות על בני נח. לבשר אחד. הולד נולד ע"י שניהם. וסם נעשה בשרם אחד.

4. רמב"ן (בראשית ב, כד)

על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו ונג'. רוח הקדש אומרת כן לאסור העריות לבני נח. והיו לבשר אחד. הולד נוצר על ידי שניהם ושם נעשה בשרם אחד. לשון רש"י. ואין בזה טעם. כי גם הבהמה והחיה יהיו לבשר אחד בולדותיהם. והנכון בעיני כי הבהמה והחיה אין להם דבקות בנקבותיהן, אבל יבא הזכר על איזה נקבה שימצא וילכו להם. ומפני זה אמר הכתוב בעבור שנקבת האדם היתה עצם מעצמיו ובשר מבשרו ודבק בה והיתה בחיקו כבשרו, ויחפז בה להיותה תמיד עמו, כאשר היה זה באדם הושם טבעו כתולדותיו להיות הזכרים מהם דבקים בנשותיהן, עוזבין את אביהם ואת אמם, ורואין את נשותיהן כאלו הן עמם לבשר אחד. וכן כי אחינו בשרנו הוא (בראשית לו כו), אל כל שאר בשרו (ויקרא יח ו). הקרובים במשפחה יקראו שאר בשר. והנה יעזוב שאר אביו ואמו וקרובתם, ויראה שאשתו קרובה לו מהם.

עזר כנגדו

נושא זה הוא המשכו של הנושא הקודם והרחבתו. המקורות המובאים כאן מאפשרים להעמיק בהבנת הפלא הנוצר מהתאחדות שתי בריות בעלות גופים נפרדים לגמרי. דווקא השוני ביניהן הוא המאפשר יצירת מציאות רוחנית חדשה – שלמה יותר, איכותית יותר.

מקורות 1-4

רמב"ן וחזקוני: חז"ל אמרו: כל זמן שאדם שרוי ללא אשה אינו אדם. רק בנישואין, רק בחיבור של עזר כנגדו נעשית עבודת האדם שלמה. הקשר בין בני הזוג הוא רצוני, כי כפי שכבר הסקנו, המטרה אינה רק הולדה אלא גם בניית קשר מתוך אהבה ורצון לחיבור.

רש"י: אדם בהיותו לבד עלול להתמלא גאווה ולהחשיב את עצמו במידה כזו שלא יחוש את זולתו. בנישואין אדם לומד ענווה מהי. "אין איש בלא אשה ולא אשה בלא איש ולא שניהם בלא שכינה" (בר', ח', ט).

1. בראשית ב, יח

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לּוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ:

2. רש"י (בראשית ב, יח)

לא טוב היות וגו'. שלא יאמרו: שתי רשויות הן. הקב"ה יחיד בעליונים ואין לו זוג, וזה יחיד בתחתונים ואין לו זוג. עזר כנגדו. זכה עזר, לא זכה כנגדו, להלכס.

3. רמב"ן (בראשית ב, יח)

לא טוב היות האדם לבדו. איננו נראה שנברא האדם להיות יחיד בעולם ולא יוליד, שכל הנבראים זכר ונקבה מכל בשר נבראו להקים זרע, וגם העשב והעץ זרעם בהם, אבל יתכן לומר כי היה כדברי האומר דו פרצופים נבראו, ונעשו שיהיו בהם טבע מביא באיברי ההולדה מן הזכר לנקבה כח מוליד. או תאמר זרע כפי המחלוקת הידוע בעיבור. והיה הפרצוף השני עזר לראשון בתולדתו. וראה הקב"ה כי טוב שיהיה העזר עומד לנגדו והוא יראנו ויפרד ממנו ויתחבר אליו כפי רצונו, והוא שאמר אעשה לו עזר כנגדו ומעם "לא טוב", שלא יאמר בו כי טוב בהיותו לבדו, שלא יתקיים כן. במעשה בראשית הטוב הוא הקיום, כאשר פירשתי במאמר וירא אלהים כי טוב.

4. חזקוני (בראשית ב, יח)

לא טוב היות האדם לבדו. מתחילה עלה במחשבה לעשות לו זוג ולא מצא פתח לעשות עד לאחר קריאת השמות כדי שיתאווה לה ויחבבנה יותר.